

Nr 909

Av herrar Nordgren och Ringaby, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 117, angående inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m.

(Lika lydande med motion nr 741 i Första kammaren)

Affärsbankernas möjligheter att lämna bundna lån är enligt gällande banklag synnerligen begränsade. Affärsbank har möjlighet att utlämna lån med längre återbetalningstid än 6 månader till ett sammanlagt belopp som högst motsvarar 20 % av bankens eget kapital. Det bundna lånet får inte överskrida 150 000 kr. för varje låntagare. Den längsta löptiden för det bundna lånet är 10 år. Dessutom måste låntagaren åläggas en årlig avbetalning i förhållande till den tid för vilken lånet beviljats. Vissa modifikationer i detta mönster gäller för det fall att statsgaranti föreligger. De närmaste bestämmelserna framgår av 57 § 1955 års banklag.

De svenska bankernas utlåning har kännetecknats av krav på kortfristighet. Detta är en internationellt sett unik situation förorsakad av en internationellt sett ovanligt restriktiv banklag. Inom ramen för de kortfristiga krediterna har affärsbankerna dock tillgodosett även långfristiga kreditbehov. Formen härför har varit att krediter med kort löptid förlängts genom omsättningar. Denna uppläggning har helt naturligt inte varit idealisk. Det måste anses till fördel för kredittagarna att redan från början kunna binda ett lån på längre tid. De möjligheter till upptagande av bundna lån som nu föreligger innebär visserligen en förbättring i jämförelse med den tid som föregick den nya banklagens tillkomst men är i dagens läge uppenbart otillräckliga. Under förutsättning att lagstiftningen lämnar utrymme härför skulle den ökade efterfrågan på bundna lån kunna tillfredställas genom affärsbankssystemet.

Detta utrymme har inte lämnats av lagstiftningen, utan statsmakterna har i stället slagit in på en linje som innebär att särskilda kreditinstitut, vilka icke bedriver bankrörelse, tillskapas för att tillgodose behovet av långfristiga krediter. Sålunda ombildades till en början Industrikredit AB år 1960 i syfte att tillhandagå näringslivet med dylik kreditgivning. Sedermera tillskapades Företagskredit AB i samma syfte. Dessa företags utlåning står öppen för mindre och medelstora näringsföretag och är således inte begränsad till någon viss bransch. Vid sidan av dessa existerar därjämte en rad kreditinstitut för kreditgivning till kommunerna samt bostadsbyggande.

I proposition nr 117 föreslås inrättandet av två institut för långfristig kreditgivning till företag vilkas verksamhet avser förädling eller distribution av produkter från jordbruket eller skogsbruket eller binäringar till dessa eller till företag som distribuerar förnödenheter till samma näringsgrenar. Området för kreditgivningen har på ett annat sätt än vad som gäller Industri kredit AB och Fastighetskredit AB avgränsats. Visserligen sägs, att instituten inte skall vara förhindrade att tillhandagå med långfristiga krediter även utanför det sålunda angivna området, men det torde vara realistiskt att utgå ifrån att möjligheten till branschgränsöverskridande icke kommer att utnyttjas i någon nämnvärd omfattning.

Det kan på goda grunder antagas, att krav på inrättande av specialinstitut för långfristig kreditgivning av den typ varom här är fråga med tiden kommer att framföras från andra branscher inom näringslivet. Om en sådan utveckling är följande att säga. Kreditinstitut av detta slag kan på kort sikt verksamt bidra till att lösa en del av de finansieringsproblem som just nu är aktuella, t. ex. förse olika sektorer av näringslivet med mer långfristigt kapital och medellånga exportkrediter. Genom de otillfredsställande möjligheter som den svenska banklagen erbjuder i fråga om långfristig kreditgivning har ett stort behov av sådan ackumulerats, ett behov vars tillfredsställande givetvis i och för sig endast är av godo. Men det ligger en fara i en alltför långt driven sektorsuppdelning av kreditmarknaden. En sådan innebär ofta onödigt och kostsam dubblering av aktiviteten och gör det dessutom svårare att föra en rationell penningpolitik. Även om man försöker att hålla en rationell och enkel organisation förorsakas ökade administrationskostnader, och dessutom kan man på goda grunder antaga att upplåningen fördyras. Erfarenheten visar nämligen att upplåning på kapitalmarknaden i regel blir mera ekonomisk om den sker i stora poster. Dessutom föreligger fara för att riskspridningen i instituten blir otillräcklig om specialinstitutet får en mer eller mindre ensidig inriktning på en viss eller vissa branscher.

I princip riktigt och från praktisk synpunkt mest rationellt vore enligt vår uppfattning att vidga gränserna för affärsbankernas verksamhet. Affärsbankerna är sannolikt de bästa instrument som samhället har för en någorlunda smidig anpassning av kreditgivningen till olika konjunkturen och till olika verksamheters skiftande behov. En översyn av banklagens bestämmelser rörande möjligheterna att ge bundna lån synes därför högeligen motiverad. Därjämte bör affärsbankernas möjligheter att ta upp förlagslån i AP-fonden vidgas, för att dessa sedan i sin tur skall kunna låna ut dessa pengar till företagen oberoende av om återlånarätt finns eller inte.

Det kan ifrågasättas om den vidgning av de institutionella betingelserna för den mera långfristiga kreditgivningen till företag med anknytning till jord- eller skogsbruket verkligen är behövlig. Det bör påpekas att Industri kredit och Företagskredits utlåningskapacitet ännu inte är fullt utnyttjad.

Även om så vore fallet skulle för övrigt detta i och för sig knappast utgöra tillräckligt skäl att utbygga kreditorganisationen med nya institutioner. Det förefaller oss naturligare att genom erforderliga kapitaltillskott bredda basen för Industrikredits och Företagskredits låneverksamhet. Det i och för sig angelägna önskemålet, att de med jord- och skogsbruket sammanhängande näringsgrenarna erhåller möjlighet till långfristiga bundna lån, kan tillgodoses genom att Industrikredits och Företagskredits utlåning numera står öppen även för de företagskategorier som avses i propositionen samt att dessa bolags utlåningsverksamhet till icke ringa del är inriktad på just dessa branscher. Därest denna lösning av den långfristiga kreditgivningens problem för nämnda sektorer inte kan genomföras tillstyrker vi under förhandenvarande omständigheter bildandet av Lantbruksnäringarnas primär- samt sekundärkredit AB.

Departementschefen synes fästa visst avseende vid konkurrensmomentet. Departementschefen ger uttryck för förhoppningen att frånvaron av strikta branschgränser mellan institutens verksamhetsområden kommer att medföra att instituten delvis skall verka i konkurrens med varandra. Förekomsten av en sådan konkurrens bör, enligt vad som sägs i propositionen, verka nedpressande på institutens marginaler och till gagn för låntagarna hålla lånekostnaderna på lägsta möjliga nivå. Denna principiellt riktiga inställning till konkurrensens betydelse och verkningar torde med än större berättigande kunna anföras såsom grund för en utvidgning av affärsbankernas verksamhetsområde till att omfatta ett betydande inslag av långfristig kreditgivning. Därtill kommer otvivelaktigt den omständigheten, att de flesta specialinstituterna — med undantag för Industri- samt Företagskredit AB — måste karaktäriseras som sektorsinstitut, vilket i längden måste medföra att konkurrensmomentet får en alltför liten betydelse.

Med stöd av ovanstående hemställas,

att riksdagen måtte

1. med avslag å Kungl. Maj:ts proposition 117 besluta att genom erforderliga kapitaltillskott till Industrikredit AB samt Företagskredit AB ge dessa kreditaktiebolag möjlighet att tillhandagå de med jord- och skogsbruket förknippade näringsgrenarna med långfristiga krediter;

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om omedelbar översyn av gällande banklags bestämmelser rörande affärsbanks rätt att meddela långfristiga krediter i syfte att ge affärsbankerna möjlighet att på lika villkor konkurrera med kreditaktiebolagen vid sådan kreditgivning.

Stockholm den 14 april 1964

Hans Nordgren

Per-Eric Ringaby